

T.C.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNEMA VE TELEVİZYON

ANA SANAT DALI

TÜRKİYE'DEN ELİA KAZAN GEÇTİ

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Atılım Eylem ŞAHAN YILMAZ**

İstanbul, 2012

T.C.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNEMA VE TELEVİZYON ANA SANAT DALI

TÜRKİYE'DEN ELİA KAZAN GEÇTİ

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Atılım Eylem ŞAHAN YILMAZ

Öğrenci No:

100770012

Danışman:

Prof. Dr. Oğuz Makal

İstanbul, 2012

GİRİŞ

Elia Kazan, Kayserili bir Rum ailesinin çocuğu olarak 7 Eylül 1909'da İstanbul, Kadıköy'de doğdu. Ailesi, 1913 yılında Elia Kazan 4 yaşındayken, Amerika'ya göç ettiler.

Okul yıllarında yalnız bir çocukluk geçiren Kazan, Yale Üniversitesi'ne başladığında, sahne önü ve arkasında birçok oyunda yer aldı. "Group Theatre"a katılarak pekçok tiyatro oyununda başarı kazandı. "Actors Studio"yu kurma fikri belki de hayatının en doğru kararıydı. Böylece buradan donanımlı, ünlü oyuncular yetişti. "Lincoln Center Reportary Theatre" son görev aldığı ve oyun sergilediği tiyatroydu.

Hayatı boyunca pek çok filme imza attı ve ödüller kazandı. Filmlerinde; aşk, ırkçılık, şiddet, devrim, aile içi çatışma, cinsellik, kitle iletişim araçlarının kullanımı, toprak kavgası, savaş gibi birçok farklı konuya incelikle değindi.

Yönettiği filmlerden "İhtiras Tramvayı", "Viva Zapata", "Rıhtımlar Üzerinde", "Cennetin Doğusu" ve "Taş Bebek" gibi filmleri, sinema tarihinin klasikleri arasına girdi.

Türkiye sevgisi ve hasretiyle dolu olan Kazan Türkiye'ye sık sık gelerek, geziler ve araştırmalar yaptı. Bu ziyaretleri sırasında yeni dostluklar kurdu. Türkiye'ye olan sevgisini 28 Eylül 2003'te ölene dek her fırsatta dile getirdi.

AMAÇ

- Elia Kazan'ın hayatını ve filmlerini yakından inceleyerek, onun hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak.

KAPSAM

- Ailesinin kökenleri
- Amerika'ya göçleri
- Okul hayatı
- Çalışma hayatı
- Filmleri
- Tiyatro ve film çalışmalarında nelerin Elia Kazan'ı yönlendirdiği
- Türkiye ziyaretleri

YÖNTEM

- Röportaj - Kamera; Panasonic 3100 HD kamera / Cine style 6-24 mm zoom lens
- Milliyet gazete arşivinde araştırma
- Film analizi
- Kitap analizi

ÖNERİLER

- Elia Kazan'ın filmleri ve yazdığı kitaplar incelenebilir,
- Elia Kazan'la aynı dönemde film çekmiş yönetmenler incelenebilir,
- Film çektiği yerlere gidip araştırma yapılabilir,
- Yaşadığı bölgeye gidip araştırma yapılabilir,
- Elia Kazan hakkında yazılmış kitaplar ve onun hakkında bilgi veren belgeseller incelenebilir.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’den Elia Kazan Geçti” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım./...../.....

Aday: Atılım Eylem Şahan Yılmaz

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

7.06.2012

Enstitümüz *Sinema-Tv* Anasanat dalı *Sinema-Tv* Sanat dalı yüksek lisans öğrencilerinden 100770012 numaralı *Atılım Eylem ŞAHAN YILMAZ*'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*TÜRKİYE'DEN ELİA KAZAN GEÇTİ*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 29.05.2012 tarih ve 2012/16 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (60) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
PROF.DR.OĞUZ MAKAL

ÜYE
DOÇ.DR. BURAK BUYAN

ÜYE
YRD.DOÇ.DR. SEFA ÇELİKSAP

“TÜRKİYE’DEN ELİA KAZAN GEÇTİ”

Tezi Hazırlayan: Atılım Eylem Şahan Yılmaz

Özet

Bu tez çalışmasında Rum asıllı Türkiye doğumlu ünlü yönetmen Elia Kazan’ın hayatı ele alınmaktadır. Elia Kazan, kökleri Kayseri’ye uzanan tüccar bir ailenin çocuğu olarak 7 Eylül 1909 yılında İstanbul, Kadıköy’de dünyaya geldi ve 4 yaşında ailesiyle birlikte Amerika’ya göç etti.

Williams Koleji’ndeki eğitiminden sonra, Yale Drama Okulunda üç sene oyunculuk eğitimi aldı. Kazan’ın yer aldığı topluluklardan ilki “Group Theatre”dır. Elia Kazan, 1932 yılında oyuncu olarak katıldığı “Group Theatre”da 1939’a değin etkinlik gösterdi. 1947’de sinema ve tiyatro dünyasının, pek çok büyük adının eğitim aldığı “Actors Studio”yu kurdu. Marlon Brando, Karl Malden, Vivien Leigh, James Dean, Robert De Niro, Anthony Quinn, Natalie Wood, Marilyn Monroe gibi tanınmış sanatçılar burdan yetişti. Sinema tarihine adını altın harflerle yazdıran Elia Kazan’ın başyapıtları arasında “İhtiras Tramvayı”, “Viva Zapata”, “Rıhtımlar Üzerinde”, “Cennetin Doğusu” ve “Taş Bebek” gibi filmlerini sayabiliriz. Kazan 1962’de katıldığı “Lincoln Center Repertory Theatre”da dört oyun sergiledikten sonra 1964’te tiyatroyu bıraktı.

1955 yılında Türkiye’ye ilk ziyaretini yapan Elia Kazan Kayseri’de, ailesinin geldiği toprakları ziyaret etti. Hayatı boyunca Türkiye’yi pek çok kez ziyaret eden Kazan, insanın yaşlandıkça vatanını daha çok aradığını söyleyecekti.

Toplumsal yönleri ağır basan filmleriyle, Amerikan sinemasının kuşkusuz en önemli yaratıcılarından biri sayılan Elia Kazan, 28 Eylül 2003’te aramızdan ayrıldı. Ondan geriye, sahneye koyduğu tiyatro eserleri, unutulmaz filmleri, yazdığı kitapları ve Türkiye sevgisi kaldı.

Anahtar Kelimeler: Sinema, tiyatro eserleri, yöntem

“ELIA KAZAN OUT OF TURKEY”

Thesis by: Atılım Eylem Şahan Yılmaz

Abstract

This thesis addresses and discusses the life of Elia Kazan, the world-famous film director of Anatolian Greek origin, born in Turkey. Elia Kazan was born on 7 September 1909 in Kadıköy, Istanbul, as a son of a merchant family which had its roots down to Kayseri, and his family migrated to the United States of America while he was just 4 years-old.

After his studies at Williams College, he attended acting studies at Yale School of Drama for three years. The first groups which Kazan has attended was “Group Theatre”. Elia Kazan joined in “Group Theatre” 1932 as an actor and played an active part in this group until 1939. He formed “Actor’s Studio” in 1947, where many big shots of the cinema and theatre world later on attended for acting studies. Many well-known actors and actresses like Marlon Brando, Karl Malden, Vivien Leigh, James Dean, Robert De Niro, Anthony Quinn, Natalie Wood and Marilyn Monroe attended this acting studio. Putting his stamp in the history of film-making with capital letters, Elia Kazan directed many masterpieces like “A Streetcar Named Desire”, “Viva Zapata”, “On the Waterfront”, “East of Eden” and “Baby Doll”. Kazan attended “Lincoln Center Repertory Theatre” in 1962 and staged four plays at this theatre and left stage works in 1964.

Making his first trip to Turkey in 1955, Elia Kazan visited Kayseri, where his family had its roots. Visiting Turkey for many times throughout his life, Kazan was to say that humanbeing is yearning and aspiring for his or her motherland as he or she grew older.

Directing films with special emphasis on social concerns, Elia Kazan is undisputedly considered to be one of the most prominent creators of the American cinema. He passed away on 28 September 2003. What he left behind are many theatrical plays he staged, unforgettable films he directed, and books he wrote, as well as his deep love for Turkey.

Keywords: Cinema, theatrical plays, method

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
1. AİLESİ VE TÜRKİYE'DEN AYRILIŞI.....	1
2. OKUL VE ÇALIŞMA HAYATI.....	3
2.1. Okul Hayatı	3
2.1.1. Williams Koleji ve Yale Üniversitesi.....	3
2.2. Çalışma Hayatı.....	3
2.2.1. Group Theatre	3
2.2.2. Actors Studio.....	5
2.2.3. Tiyatro	6
2.2.4. Lincoln Center Repertory Theatre	6
3. FİLMLERİ.....	7
4. ROMANLARI	17
5. KOMİSYON.....	18
6. TÜRKİYE ZİYARETLERİ	19
6.1. Türkiye Seyahatleri.....	19
6.2. Yılmaz Güney.....	20
6.3. İstanbul Film Festivali	22
7. BİR YAŞAM	24
8. SONUÇ.....	25
KAYNAKLAR.....	26
EKLER	
Ek-1: Şişmanoğlu'ların fotoğrafı	30
Ek-2: Kayseri Nostaljisi.....	31
Ek-3: Oğluyla Kayseri Seyahati.....	32

Ek-4: Türkiye’de Film Çevirmek	33
Ek-5: Elia Kazan İzmir’de	34
Ek-6: Jüriden Sansüre Tepki	35
Ek-7: Ben Türkiye’ye Aşığım.....	36

1. AİLESİ VE TÜRKİYE'DEN AYRILIŞI

Elia Kazan, Kayserili bir Rum ailesinin çocuğu olarak 7 Eylül 1909'da İstanbul, Kadıköy'de doğdu.¹ Babası Kayseri'den İstanbul'a göç etmişti. Annesinin ailesi ise yine Kayseri'nin Germir kasabasındandı. Annesinin doğumundan bir kuşak önce onlar da İstanbul'a göçmüşler ve ailenin erkekleri ticaretle uğraşmaya başlamıştı.

Babası, ailesini yanına alarak, İstanbul'dan Almanya'ya gitmiş, 1913'te Almanya'dan geri dönerek, bir dünya savaşının yaklaşmakta olduğunun sinyalleri duyulmaktayken New York'a yerleşmişti.² Elia Kazan'ın amcasının, Amerika'da kurduğu "Kazan Halıcılık Kumpanyası" oldukça iyi kazanıyordu bu yüzden Berlin'de benzer bir şirket kurmaya karar verdiler. Elia'nın babası George Kazan, şirketin başında olacaktı fakat orada işler istedikleri gibi gitmedi. Almanların halı zevki Amerikalılardan çok farklıydı böylece Almanya'dan tekrar dönüş yapmak zorunda kaldılar ve en kısa zamanda İstanbul'dan New York'a gideceklerdi.

(bkz. Ek1)

Annesi Athena Şişmanoğlu'nun ailesinin evlerinin dört duvarı içinde rahat, güvenli bir yaşantıları vardı; bu yüzden onlar İstanbul'dan ayrılmaya zorunluluk duymuyorlardı, iki savaş keşmekeşini yaşayıp atlattılar, kapıları

¹ Çapan, S. (1985). Soldan sağa çark. *Nokta Dergisi*.

² Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

kilitleyip pencereleri sürmeleyerek ayakta kaldılar. Gelgelelim Kazancıoğlu'ların hepsi birer birer Amerika'ya göç ettiler.³ Onlar Şişmanoğlu'lar kadar şanslı değillerdi, buldukları yerden daha iyi bir yaşam sürdürebilmeleri için ayrılmak zorundaydılar.

Babası George'la, Athena'nın nişanlanmalarının hemen ardından iki erkek kardeş babalarını, babalarının ikinci karısını ve kızlı oğlanlı altı üvey kardeşlerini İstanbul'a getirdiler. Bu, Amerika'ya, güvenliğe giden bir basamaktı.⁴ Elia Kazan'ın dedesinin isteği üzerine, o hayatta olduğu müddetçe kızı Athena yurtdışına gitmeyecekti. Eğer damadı iş için gitmek zorunda kalırsa, yalnız seyahat edecekti. Bu, Elia Kazan'ın dedesi Isaak'ın ölümüne kadar böyle devam etti.

Bu resim, onları Amerika'ya götüren Alman yolcu servisinin baş gemisi Kaiser Wilhelm'in güvertesinde çekilmiştir. Bir uğurlama partisini görüntülüyor. Beyaz gemici elbiseli, korkmuş çocuk da Elia Kazan'dır. Grubun ortasında, siyahlar giyinmiş olarak annesi duruyor. Resmin en sol ucunda teyzesi Vassiliki (Queenie) duruyor. O günden sonra iki kız kardeş birbirlerini hiç görmeyeceklerdi.⁵ Isaak dedenin vefatından sonra, Amerika'ya gitmeye karar vereceklerdi. Ailenin kadınları hala siyahlar içinde ve yastaydı.

³ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık. s:25

⁴ Kazan, E. (1997) : A.g.e. s:25

⁵ Kazan, E. (1997) : A.g.e. s:25

2. OKUL VE ÇALIŞMA HAYATI

2.1. Okul Hayatı

2.1.1. Williams Koleji ve Yale Üniversitesi

New York'da Williams Koleji'ni bitiren Kazan'ın, bu koleji seçmesinde, annesinin Amerika'ya gelirken yanında getirdiği en yakın dostu Lusi Palmira ve okuldaki öğretmeni önemli rol oynayacaklardı. Kazan'ın babası onun muhasebe ve ticaretle ilgili eğitim almasını istiyordu. Elia'nın farklı bir alana kayması evde çok soğuk rüzgarların esmesine yol açtı. İstedikini elde etmesinde annesinin rolü çok büyüktü.

Yale Üniversitesi'nin Tiyatro Bölümü'ne, okulda bulaşık makinesi işleterek para kazanabileceğini öğrendiği zaman gitmeye karar verdi. Bunun yanında birkaç küçük iş daha yaparak okul masraflarını çıkartabilecekti. Okuldan iki şey öğrendi; İlki oyunculuk öğretmeni gibi, oyunu dışarıdan öğretmemesi gerektiği. Bu duygusuz sıradan oyunlar ortaya çıkarıyordu ve daha sonra uygulayacağı oyunculuk yönteminin tam tersiydi. İkincisi ise yönetmenlik öğretmeninden, sahnede sadece oyuncuyu yönlendirdiğinde yönetmen olunamayacağını, bunun için her alana hakim olunması gerektiğini öğrenecekti.

"Sen hiç aynaya bakmadın mı?"lara rağmen aktörlükte direten Elia Kazan sekiz yıl boyunca aktörlük yaptı. Bu aktörlük deneyimi, sonraki yıllarda oyuncunun psikolojisini anlamasında sonsuz yararlı olacaktı.⁶

2.2. Çalışma Hayatı

2.2.1. Group Theatre

Elia Kazan'ın 1929 - 39 yılları arasında etkinlik gösterdiği ilk topluluk "Group Theatre" oldu.

Sol eğilimli, Amerika'da ilk kez ekip çalışmasını yeğleyen, kolektif ürün vermeye yönelik, birlikte çalışan, birlikte yaşayan 25 kişilik bir topluluktan bu. Gençliğin dinamizmini içeriyor, her elemanın tiyatro için işlevi olabilecek her sanatsal eyleme katılmasını öngörüyordu. Sanat dalları arasındaki sınırlar kaldırılmış,

⁶ Oral, Z. (2011). *O Büyüklü İnsanlar (2. Baskı)*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

süregelen tüm kalıplar kırılmıştı burada.⁷ Elia Kazan ilk senelerde çok zorluk çekti, kendini geliştirebilmek için daha da fazla çaba harcaması gerekiyordu. Sabah sporlarını ve alıştırma çalışmalarını yaptıktan sonra hangi oyuncu boşsa ve kendisiyle çalışmayı kabul ederse onunla alıştırma yapıyor, kendini yetiştirmek için inanılmaz bir çaba gösteriyordu.

Lee Strasberg'le Harold Clurman kendi topluluklarını, eski moda oyunculuk yöntemlerine başkaldırdıkları için kurmuşlardı. Göz devirip el kol sallayarak yapılan eski abartılı oyunculuk biçimine karşı çıkmışlardı. Oyuncuların, canlandırdıkları duyguları kendi deneyimlerinden çıkarmalarını, yani kendi içlerinde aramalarını esas alan bir oyun "Metod"u geliştirmişlerdi. Bu bir devrimdi ama her devrimin hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardır. Zamanla bu devrimin olumsuz yönlerini görmeye başlamışlardı. "Metod Oyuncuları" sahnede belirttikleri her duyguyu kendi içlerinde arayayım derken uyurgezere dönebiliyorlardı. Aşırı içedönük, benmerkezci temsiller sergileyebiliyorlardı. Birçokları gibi Kazan'da Lee'nin öğretilerinden uzaklaşmış, sahnede daha canlı, daha "şimdi"yi yansıtan oyunculuk yöntemlerini yeğler olmuştu. Örneğin Lee'nin yapımlarındaki aşk

⁷ Oral, Z. (1978). On üç gün Başbakan'ın konuğu olan Elia Kazan: "Sinema, devlet desteği olmadan gelişemez". *Milliyet Sanat Dergisi*, 298, 8-11.

sahnelerinde iki sevgiliyi seyrederken, onların birbirlerini değil kendi kendilerini düşündükleri izlenimine kapılıyordu.⁸ Kazan “Method”un standart bir oyunculuk tekniği olmadığını, her yönetmene göre de değişen bir yöntem olduğunu” söyleyecekti.⁹

2.2.2. Actors Studio

1946'da "Actors Studio" fikrini Robert Lewis’le birlikte oluşturdu. Lewis’le görev paylaşımını yaptıklarında yeni başlayanların Elia Kazan’la çalışmasına karar verdiler. Elia Kazan bu senelerde sinema filmleri çekmeye başlamıştı ve çok yoğunluğundan bu yüzden güvenebileceği bir kişi olan Lee Strasberg’e birlikte çalışma konusunda teklif götürdü, böylece Strasberg bir sene sonra “Actors Studio”ya dahil oldu.

Burası yalnız bir tiyatro değil aynı zamanda tiyatro eğitim merkeziydi, öğrencilerin para vermediği, öğretmenlerin para almadığı, dans, fonetik, müzik, dramaturji, kostüm çizmek, dekor yapmaya dek akla gelebilecek her şeyin öğretildiği bir merkez. Bugün sinema ya da tiyatro dünyasının pek çok büyük adı buradan yetişmişti.¹⁰

Marlon Brando, James Dean, Warren Beatty, Carroll Baker, Julie Harris, Lee Remick, Elie Wallach, Natalie Wood, onun sinema dünyasına kazandırdığı oyuncular... Kendinden sonra gelen sayısız sinema

⁸ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

⁹ Okyay, S. (1988). Elia Kazan: Özel. *Gergedan Yeryüzü Kültürü Dergisi*, 11, 8-10.

¹⁰ Oral, Z. (1978). On üç gün Başbakan’ın konuğu olan Elia Kazan: “Sinema, devlet desteği olmadan gelişemez”. *Milliyet Sanat Dergisi*, 298, 8-11.

yönetmenini derinden etkiledi. Martin Scorsese, Sidney Lumet, John Casavetes, Arthur Penn, Woody Allen...¹¹

2.2.3. Tiyatro

1932-39 arasında Group Theatre'daki aktörlükten sonra, 1940-45 arasında birçok oyun sahneye koydu, bunların içinde en önemlileri *Dişimizin Zarı* (Wilder), *İhtiras Tramvayı* (Williams), *Satıcının Ölümü* (Miller), *Çay ve Sempati*'(Patrick)yi sayabiliriz.¹² Böylece, tiyatro sahnesindeki başarılarına yönetmenlik konusundaki yeteneğini ve başarısını da ekledi. Tennessee Williams ve Athur Miller gibi oyun yazarlarının eserlerini sahneleyecekti.

Elia Kazan Broadway oyunlarına verilen "Tony Awards"ı üç kere kazandı. 1947'de "All My Sons", 1949'da "Death of a Salesman", 1959'da ise "J.B."

2.2.4. Lincoln Center Repertory Theatre

1962'de Elia Kazan, Actors Studio'nun yöneticiliğinden ayrıldı. İki yıl da "Lincoln Center Repertory Theatre"ın yöneticiliğinde bulundu. Burada dört oyun sahneledikten sonra 1964'te tiyatroyu bıraktı.¹³ Elia Kazan'a göre her yönetmenin farklı bir tarzı vardı, o da burada, kendi tarzı dışında oyunlar sergilemek zorunda kaldığı için başarılı olamamıştı. Artık yeni bir tutkusu vardı; yazmak. Zamanını çoğunu kitap yazmak için ayırmak istiyordu.

"Group Theatre", "Actors Studio" ve "Lincoln Center Repertory Theatre" yalnız Amerika'da değil, tüm dünya tiyatro sanatını etkilemiş, buralarda sahnelenen oyunlar birer "olay" niteliğini kazanmıştır. Bu üç topluluktan günümüze dek süregelen, sadece "Actors Studio"dur.¹⁴

¹¹ Oral, Z. (2011). *O Büyülü İnsanlar* (2. Baskı). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

¹² Kazan, E. (1973). *Babanın Suçu* (1. Baskı). (Çev. H. Kamdiyoti ve F. Gürsu). İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi.

¹³ Oral, Z. (1978). On üç gün Başbakan'ın konuğu olan Elia Kazan: "Sinema, devlet desteği olmadan gelişemez". *Milliyet Sanat Dergisi*, 298, 8-11.

¹⁴ Oral, Z. (1974). Elia Kazan. *Milliyet Sanat Dergisi*, 73, 3-5, 21.

3. FİMLERİ

Elia Kazan, 1945 yılında Betty Smith'in romanından uyarladığı “Bir Genç Kız Yetiştiriyor”u çekerek sinemaya başlangıç yaptı. Başrollerinde Dorothy McGuire ve James Dunn'un yer aldığı film pek çok övgü almasına rağmen, Kazan kendisini eleştirir çünkü kendi büyüdüğü yerlerdeki yoksullukla perdeye yansıttığı yoksulluk birbirine benzememekteydi.

İkinci filmi “Yeşil Çayırlar”ı, 1947'de Conrad Richter'in romanından uyarlayarak Amerikalıların savaş ve bunalım döneminde nostalji yaşamalarını sağladı. Çekimlere başlamadan önce yapımcıdan, yeşil çayırların fonda projeksiyonla verileceğini öğrendiğinde, bu durum doğal bir çevrede çekim yapmayı planlayan Kazan'ı hayal kırıklığına uğrattı.

Anti semitizm konusuna değinen 1947 yapımı “Centilmenlik Anlaşması” Laura Z. Hobson'ın romanından senaryolaştırıldı. Başrolleri Gregory Peck, Dorothy McGuire ve John Garfield'in paylaştığı filmde Phil bir gazetecidir, yeni tanıştığı insanlara kendini Yahudi olarak tanıtır ve girdiği her yeni ortamda da bu durum devam eder, yaşadığı her şeyi gazetede yayınlamaya başlar. Film çekimleri başlamadan önce, sözü geçen Yahudi patronlar, işleri düzgün giderken ortalığı karıştırmanın yersiz olacağını düşünerek, filmin çekimlerini engellemek istemiş fakat sonuç alamamışlardır. Aynı şekilde “Breen Office” kadın kahramanın boşanmış olmasına karşı çıkmış sonuç yine aynı olmuştur.

1947 yılında çektiği üç filminden biri olan “Boomerang” gerçek bir hayat öyküsünden senaryolaştırıldı. Kasabanın çok sevilen papazı öldürülür bu esnada olaya tanık olan kişiler, katilin John Waldron olduğunu iddia ederler, başsavcı ise John'un masumiyetini kanıtlamaya çalışır. Elia Kazan bu filmde amcası Joe Kazan'a da küçük bir rol vermişti.

Cid Ricketts Sumner'ın romanından senaryolaştırılan “Kara Damga” (1949), Afro Amerikan ve Kafkas melezi olan bir hemşirenin eğitimini bitirip tekrar evine geri dönmesi ve oradaki insanların tepkisine maruz kalmasıyla ilgilidir.

“Kara Damga” ile Amerikan toplumundaki ırkçı önyargılara karşı çıkan Elia Kazan, gittikçe ustalaştığı süslü, görsel anlatım stilinin iyice belirginleştiği, “Sokaklarda Panik” (1950) ile de "kara film" türünün başarılı bir örneğini veriyordu.¹⁵

“Sokaklarda Panik” filminin öyküsü New Orleans'da Mississippi'nin denize boşaldığı yörede geçiyordu; veba taşıyan bir adamı bulup karantina altına alarak salgını önlemek çabalarıyla ilgiliydi. Kazan, filmin tamamını doğal mekanda çekebilmeyi sağlama bağıladı.¹⁶ Film çekimlerinden sonra yaptığı açıklamada; *“Sokaklarda Panik” filminden önce benim filmlerde yaptığım şey, tıpkı sahnedeki gibi, oyuncularını dramatik tablolara sokup çıkarmaktan ibaret kalmıştı. Kamerayı genelde orta uzunlukta tutardım. Eskiden bir artı değer olarak gördüğüm sahne deneyimimi şimdi engel sayıyordum. Yepyeni bir sanatı öğrenmem gerekiyordu”* diyecekti.¹⁷

¹⁵ Çapan, S. (1985). Soldan sağa çark. *Nokta Dergisi*, 33, 58.

¹⁶ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

¹⁷ Kazan, E. (1997): A.g.e. s: 430-431.

1951 yılında çektiği “İhtiras Tramvayı”nda, Marlon Brando, Kim Hunter, Karl Malden ve Vivien Leigh başrolü paylaştılar. Daha önce tiyatrodaki sahnelenen Tennessee Williams’ın bu oyunu, filme aktarıldığında sadece Blanche rolünü, filmde Vivien Leigh oynamıştı. Blanche yaşadığı kasabada zor günler geçirir, parasız kalır bu yüzden şehirde yaşayan kardeşi Stella’nın yanına taşınır ama kız kardeşinin kocası Stanley’le bir türlü anlaşamaz. Evden uzaklaşmak istemesine rağmen bu evde sıkışıp kalmıştır.

Oyunun gücü dar mekana sıkıştırılmış olmasından doğmuştu. Blanche’in o iki küçük odaya kısıp kalmasından, her an Stanley’yi sinirlendirdiğini, gerekirse kaçacak yeri olmadığını bilerek yaşamak zorunda olmasından doğmuştu.¹⁸

Kazan, filmin etkisini arttırmak için, tecavüz sahnesinde Blanche’in elbisesiyle perdeleri aynı renk yaptırmıştı. Kapana kısılmış olduğunu daha yoğun aktarabilmek için evin duvarlarını birkaç bölme olarak iç içe yaptırmıştı ki bu şekilde gerekirse alanı daraltmak mümkün oluyordu.

1910’ların Meksika halk başkaldırı hareketinin ünlü kahramanı Emiliano Zapata’ya ilişkin ilk önemli filmi, Elia Kazan yazar John Steinbeck’in katkısıyla gerçekleştirir. Emiliano Zapata (1880-1919) Kızılderili bir köylüydü, Madero’nun başlattığı devrim hareketi sırasında Morellos’daki büyük şeker kamışı işletmelerinde çalışan ırgatları toprak vadederek ayaklandırdı; Madero ile anlaşamayınca, büyük topraklara el konulması planını açıkladı. Mexico’yu ve ülkenin güneyini ele geçirdi. Ancak toprak reformunu durdurmak isteyen Cumhurbaşkanı Carranza, Zapata’yı ordusunun albaylarından birine öldürttü.¹⁹

¹⁸ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

¹⁹ Makal, O. (2010). *Sinemada Tarihin Görüntüsü* (1. Baskı). İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.

1952 yapımı “Viva Zapata”da Marlon Brando, Anthony Quinn ve Jean Peters rol aldı. Steinbeck senaryoyu yazarken Edgcomb Pinchon’un “Yenilmez Zapata” adlı kitabından esinlenerek yazmıştı.

Elia Kazan, efsanevi kahraman Zapata'yı konu edinen filme ilişkin notlar tutmaya 1944 yılında başlar. Üç kez Meksika'ya gider, Morelos (Zapata'nın doğduğu yer) ilindeki neredeyse bütün kayaları tanıyacak denli gezer, araştırır; yedi yıl boyunca filmi tasarlar. Kazan “*Bu, beni saran bir konu üzerine yaptığım ilk film, - bir devrimci kanlı bir savaşta çarpışıyor, kudret kazanıyor, sonra çekip gidiyor-kendim başlatıp sonuna değin kendim sürdürdüğüm ilk film*” (Kazan, 1989: 546)²⁰

Filmin en unutulmaz sahnelerinden biri Anthony Quinn'in önerisinden doğdu. Bu onun, polislerin hapse götürmekte olduğu Zapata'yı kurtarmak için köylüleri yardıma çağırdığı sahnedir. Anthony yerden iki küçük taş alarak birbirine vurmaya başladı. Yakınındakiler de ona uydular. Çok geçmeden bütün "köylüler" aynı şeyi yapıyorlardı. Anthony, köylülerin bu telgraf sistemini Meksika'da geçen çocukluğu sırasında görmüştü. Böylece imdada çağrılan köylüler bir araya gelip liderlerini kurtardılar. Bu tam Zapata'nın yurduna özgü bir sahne oldu.²¹

Elia Kazan “İp Üstünde Cambaz” filmini 1953 yılında çekti. Film komünist Çekoslovakya’dan Avusturya’ya kaçmayı başarmış bir sirki anlatıyordu. Kendilerine yapılan baskılara dayanamayıp sirk çalışanları, hayvanları ve araçlarıyla birlikte sınırdan geçmişlerdir. Bu film gerçek bir hikayeden alınmıştır, filme başlamadan Elia Kazan hikayenin doğruluğundan emin olmak için sirki bularak, oradakilerle

²⁰ Makal, O. (2010). *Sinemada Tarihin Görüntüsü* (1. Baskı). İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi, s: 137.

²¹ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

görüşmüş, böylece filme başlamaya karar vermiştir. Kazan'ın komisyon görüşmesinden sonra çektiği ilk film olan “İp Üstünde Cambaz” eleştirilere hedef olmuştur. Kazan'ın komünist bir rejimden kaçmanın gerekli olduğunu anlattığı film, Kazan'ın komisyon ifadesini haklı gösterme ve ününü koruma çabalarından birisi olarak değerlendirilir.

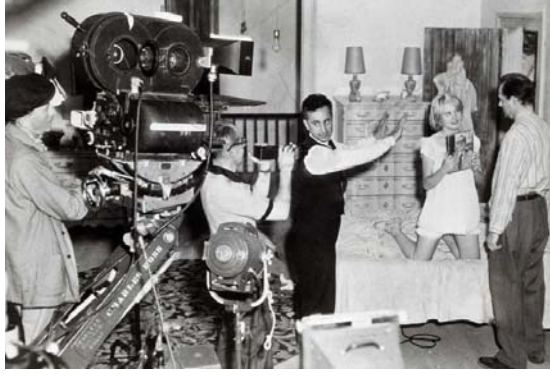
Başrollerinde Marlon Brando, Karl Malden ve Eva Marie Saint'in oynadığı 1954 yapımı “Rıhtımlar Üzerinde” filmi gerçek bir hikayeden senaryolaştırılmıştı. Senayoyu Budd Schulberg'in yazdığı filmin konusu şöyleydi; Terry Malloy adlı eski bir boksör, rıhtım mafyasının yanında çalışmaktadır. Malloy, adına çalıştığı mafyanın, sadece çocukluk arkadaşını korkutacağını sandığı bir olaya bulaşır fakat arkadaşının öldürülmesi onu taraf değiştirmeye zorlayacaktır.

Elia Kazan'ın 1955 yılında John Steinbeck'ten uyarladığı “Cennetin Doğusu” filminin başrolünde James Dean vardı ve sinemadaki ilk başrolüydü. Bu filminden sonra oynadığı “Asi Gençlik”le ünü daha da artacaktı. Kazan rolleri belirlerken James Dean'in umarsamaz tavrı etkili olmuştu çünkü filmde canlandıracağı karakterin bu etkiyi bırakması gerekiyordu. Babası rolündeki Raymond Massey'le hiç anlaşamıyorlardı bu da Elia Kazan için bulunmaz bir fırsattı çünkü gerçek hislerini perdeye yansıtırlarsa mükemmel bir performans ortaya çıkacağını düşünüyordu ve de

dediği gibi oldu. Film vizyona girdiğinde çok beğenildi, sanki genç kızlar Dean'i yıllardır bekliyormuş gibi sevgi gösterisinde bulundular.

1956 yapımı "Taş Bebek" filminde, küçük bir girişimci (Eli Wallach) Amerika'nın en güneyindeki bir kasabada pamuk işlemek için modern bir çırçır fabrikası kurar. Bir gece fabrikası yanar. Eli, bu işi, rakibi olan eski çırçır fabrikasının sahibinin (Karl Malden) yaptığından kuşkulandır. Kamyonetine binip Karl'ın eski, harap konağına gider, karısına (Carroll Baker) sorular sorar. Carroll hâlâ çocukluk karyolasında yatan, on dokuz yaşında bir bebektir. Eli onun hâlâ bakire olduğunu öğrenir. Kocasına her zaman, "Daha evliliğe hazır değilim," deyip duran Carroll, Eli ile yatmaya çok hazırdır. Kocasının fabrikayı yaktığını ağzından geçirir. Aşırı üne kavuşması ise Kardinal Spellman sayesinde olur.²²

Kardinal filmin cinsel anıştırmalar (imalar) içermesi atmosferi nedeniyle ABD'de, filmin gösterimini engellemek için büyük bir protesto kampanyası başlatmıştı. Katoliklerin filmi görmesini yasaklatmış ve filmi boykot etmenin herkes için bir vatanseverlik borcu olduğunu ilan etmişti.²³

"Kalabalıkta Bir Yüz" filmi çağının ilerisindeydi. Yazarı Budd Schulberg, o zamandan Ronald Reagan'ı görmüştü. Kalabalıkla Bir Yüz abartılıdır gerçi, ama hiciv abartılı olur. Film, TV'nin gün gelip politik ve toplumsal yaşantımızda nasıl etkin bir rol oynayacağı üzerineydi.²⁴ 1957 yapımı filmin başrollerinde Andy Griffith ve Patricia Neal oynuyordu. Radyo alanında kendine kariyer yapmaya çalışan genç kadın, programı için hapisaneye gider ve orada kaba saba fakat bir o kadar eğlenceli ve dinleyiciyi peşinden koşturabilecek

²² Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

²³ Yeres, A. (2006). *Sakıncalı 100 Film* (1. Baskı). İstanbul: es Yayınları.

²⁴ Kazan, E. (1997). A.g.e. s: 602-604.

zekada bir adamla tanışır. Ona iş teklif etmesiyle beraber ikisinin hayatı da değişir, yavaş yavaş düzenin adamı olan iş partnerine aşık olur. Belki bu yüzden adamın yanlışlarını görmesi çok uzun zaman alacaktır. Film içerisinde, televizyonun insanları nasıl etkileyebildiği ve nasıl yanlış yönlendirebildiği sorularını barındırır.

Başrolünde Montgomery Clift'in oynadığı "Vahşi Nehir" 1960 yılında çekilmiştir. Büyük bir ulusal proje kapsamında, arazi sahiplerinden, toprakları sular altında kalacağı için bölgeyi boşaltmaları istenir. Kazan ilk başta bu işin gerekliliğine inanan, insanların evlerini bırakmalarını sağlamaya çalışan taraftayken, sonra ideolojik yaklaşımından uzaklaşıp topraklarını bırakmak istemeyen halkın tarafını tutmuştur.

"Aşk Bahçesi"ni 1961 yılında çeken Elia Kazan, filmde başrolleri Natalie Wood ve Warren Beatty vermişti. Filmin senaryosunu William Inge yazmıştı. Film romantik bir aşk yaşayan ve sonrasında aşk acısı çeken bir çiftin öyküsüdür. Kazan'ın bu filmde en sevdiği kısım sonudur, buruk bir şekilde sonlanan filmin kendi yaşamına benzediğini düşünür.

Elia Kazan, "Amerika Amerika" filmini kendi kitabından uyarladı. Kitap amcasının, ailesinin bütün birikimini vermesiyle birlikte, Kayseri'den İstanbul'a yaptığı yolculuğu, İstanbul'da hamallık yapmasını ve Amerika'ya gidebilmek için paraya dayalı bir evliliği seçmesini anlatıyordu.

Çekimine 1963'de ülkemizde başlanan Amerika, Amerika filmde, İstanbul'da çekilmesi gereken birçok görüntüler vardı. Öykünün büyük bölümü Kayseri'de değil de Galata rıhtımının gerisindeki izbe sokaklarda geçiyordu. Film kahramanının hamallık yaşantısı buralarda görüntülenecekti.²⁵

²⁵ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

Kazan'ın, Kayseri'den kalkıp Amerika'ya kadar giden Anadolu Rum çocuğunu oynayabilecek hiçbir oyuncu aklına gelmiyordu. Bu iyi bir karakter rolüydü ama yüce bir amaç, görkemli bir düş yansıttığı söylenemezdi. Tam tersine, belirgin niteliği, inadı ve sebatı olan sıradan bir genç. Hedefine ulaşmak için sırasında dürüstlüğe boş verebilen bir tip. Bunu, Amerika'ya gidip para yaptıktan sonra ortağını, öz kardeşini satmış olan amcasının renkli kişiliğinden esinlenerek yazmıştı. Kısacası bir aslan değil bir sansar yaratmıştı. Bu gencin tek olumlu yönü babasına ve ailesine olan bağımlılığıydı.²⁶

Film çekimlerine başlamadan önce Ankara'da sansür kuruluyla görüşerek izin aldılar. Senaryodaki iki sahnenin eksik olmasını kurul fark etmemişti. Kurulun görevlendirdiği bir gözetmenin de gelmesiyle çekimler başladı. En önemli olanı hamallık sahnesiydi, bir süre sonra bazı sahnelerine itiraz edilmesi sonucu ekibiyle beraber Türkiye'den ayrıldılar.

²⁶ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

“Amerika, Amerika”dan sonra Kazan, uzun süre sinemadan uzak kaldı. Köşesine çekilerek, 1967 yılında piyasaya çıkan ve büyük ilgi uyandıran romanı “Uzlaşma”yı yazdı.²⁷

“Uzlaşma” adlı kitabını sinemaya uyarlayarak 1969’da kendi hayatını ve ailesini anlatan, içinde hissettiklerini tamamen ortaya döktüğü bu filmi çekti. Başrolünde Kirk Douglas, Faye Dunaway ve Deborah Kerr vardı. Kazan ilk başta Kirk Douglas’ın bu role yeterince uygun olmadığını düşünmüştü çünkü daha önceki rollerinde hep güçlü adamı simgeliyordu. Bu filmdeyse artık yaşadığı hayattan uzaklaşmak isteyen sorunlu bir kişiliği canlandıracaktı. Bu yüzden Kazan filmin girişinde intihar sahnesini kullandı, dışarıdan çok iyi görünen bu adamın iç dünyasının karmaşıklığını bu şekilde yansıtacaktı.

Kazan bir film dramatisi olan oğlu Chris'den gazeteden kestiği bir haber yazısının senaryolaştırmasını istedi. Haber Vietnam'da dövüşmüş olan

²⁷ Kazan, E. (1972). *Uzlaşma* (1. Baskı). (Çev. N. Büyüm). İstanbul: e Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1967) 1. Cilt.

üç askerle ilgiliydi. Bunlardan ikisi Vietnamlı bir kıza tecavüz ettikten sonra öldürüyorlardı. Üçüncüsü onları ele veriyordu. Savaştan sonra iki suçlu hesaplaşmak niyetiyle ihbarcının peşine düşüyorlardı. Kazan “Ziyaretçiler” filmiyle, Vietnam Savaşı’nın memleketteki insanlar üzerindeki etkisini belirten ilk filmi çekmişti.²⁸

Film Amerika’da bekledikleri ilgiyi görmedi fakat Cannes’da daha olumlu karşılandı. Fakat o sene jüri başkanı olan Joseph Losey basın önünde olumsuz bir şey söylememesine rağmen, oylamada bu filmin karşısında yer alacaktı.

Film çekimlerinden sonra “Sinema Oyuncuları Birliği”, sendikası ve kontratı olmayan bir ekiple çalıştığı için ona ceza kestiler. Kazan bu cezayı kabul edecek fakat bu yasaların biraz yumuşatılmasını talep edecekti çünkü az parası olan bir kişi için film yapmak imkansızdı. Sonradan Kazan’ın bu isteği gerçekleşecek, Kazan yönetim kurulunda da yer alacaktı.

Scott Fitzgerald’ın romanından uyarladığı “Son Patron” Kazan’ın son filmi olacaktı. 1976 yapımı bu filmin başrolünde Robert de Niro vardı. Fitzgerald romanı yazarken, sinemada sanatı her zaman ön planda tutan Irving Thalberg’ten esinlenmişti. Film, aşk öyküsünün yeterince derin olmamasından dolayı eleştirildi. İkilinin arasındaki duygular askıda kalabiliyordu.

Kazan, başrol oyuncusu Robert de Niro için “mükemmel bir adam ve mükemmel bir oyuncu” diyecekti.²⁹

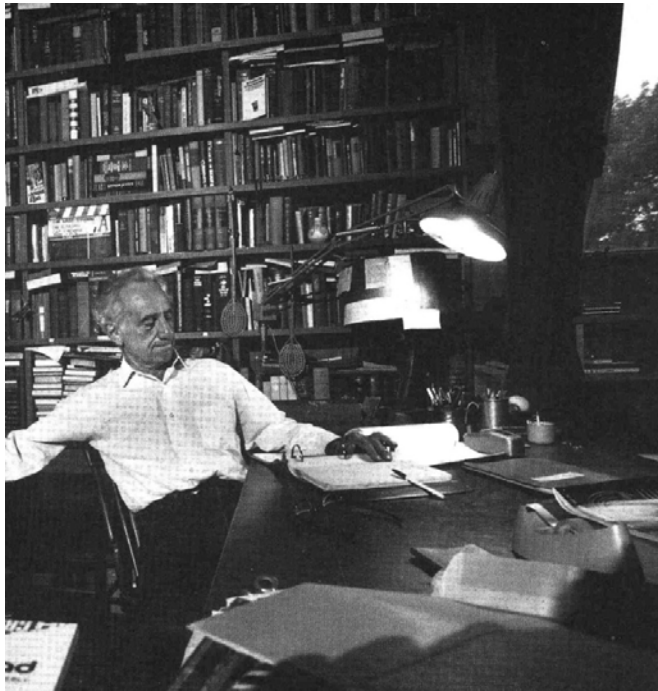

²⁸ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

²⁹ Okyay, S. (1988). Elia Kazan: Özel. *Gergedan Yeryüzü Kültürü Dergisi*, 11, 8-10.

4. ROMANLARI

Toplumsal yönleri ağır basan, özenli anlatımı ve oyuncu yönetimiyle dikkati çeken, iddialı filmleriyle Amerikan sinemasının kuşkusuz en seçkin yaratıcılarından biri sayılan Kazan, Hollywood'la bağlarını kopardığı 1976'lardan sonra kendini roman yazmaya veriyordu. “Taş Bebek”, “Uzlaşma”, “Amerika, Amerika”, “Babanın Suçu”, “Erkekten Erkeğe” ve “Anadolulu” gibi romanlarının çoğu Türkçe’ye çevrildi.³⁰ Kendi hayatını anlattığı “Bir Yaşam” adlı kitabında çocukluğunda İstanbul’dan ayrılışından, son yıllarına değin tüm hayatını gözler önüne seriyordu.

Bu tutkuyu şöyle dile getirecekti: “*Hani aşık olur da insan, gözü yalnız sevdiğini görür, kulağı yalnız onu duyar, başka bir şey düşünemez olur... Her an yalnız sevdiğiyile olmak ister ya... İşte bende yazma tutkusu böyle aşk gibi... Gibisi fazla... Bir roman üzerinde çalışırken, başka hiçbir şey yapamaz oluyorum, yalnız yazdığımı, yazacaklarıma dönmek istiyorum. Yalnız yazıya, beni kemiren bu tutkuya sarılabiliyorum.*”³¹ Kazan, yazma aşkını Türkiye’ye yaptığı seyahatler boyunca da sürdürdü. Pek çok ili gezerek araştırmalar yaptı.

³⁰ Çapan, S. (1985). Soldan sağa çark. *Nokta Dergisi*, 33.

³¹ Oral, Z. (1978). On üç gün Başbakan’ın konuğu olan Elia Kazan: “Sinema, devlet desteği olmadan gelişemez”. *Milliyet Sanat Dergisi*, 298, 8-11.

5. KOMİSYON

Amerika'da "Amerikan Karşıtı Eylemler"i ortaya çıkarmak için kurulan komisyon, sıranın Hollywood'a geldiğine karar verir. Sinema endüstrisinden 40 kadar insanı tanıklık etmeye çağırır bu komisyon. İçlerinden reddedenler işsiz kalacaktır.³²

1950'li yıllarda en hareketli dönemini yaşayan "komünist avı", Senatör McCarthy'nin önderliğinde devam ediyordu. Komisyona çağrılan ünlü isimlerin arasında Elia Kazan'da vardı.

Kazan, 14 Ocak 1952 günü sabah saat on buçukta Cumhuriyet Senatosu, Amerikan Aleyhtarı Faaliyetler Alt Komisyonu'nun Washington'daki dairesine yarım saat erken olarak vardığında kararını vermişti: Bir buçuk yıl üyelik kartı taşıdığını, sonra istifa ettiğini, partinin "Group Theatre"i ele geçirmek tasarımının suya düştüğünü, tiyatro etkinliklerini aslında hiçbir zaman etkileyemediğini söyleyecekti. Öbür üyelerin adını sorduklarında yanıtlamayı reddedecekti.³³ Oturumun tutanakları hiçbir zaman açıklanmadı. Kazan, 10 Nisan 1952'de yine bir gizli oturumda Komitenin karşısına çıktı. Kısa süren bu oturumun tutanakları ise ertesi gün yayımlandı.³⁴

Bu görüşmede, "Group Theatre" adıyla ünlü olan topluluğun 8 sanatçısının eskiden komünist partisi üyesi olduğunu ihbar eden Elia Kazan, kendisinin de partide üye olduğunu ifşa ediyordu. Birçok yaşamı söndürecek olan o kirlili dönemde, kimseler Kazan kadar üne kavuşamadı. Bunda, onun dev bir yönetmen olarak bilinen ünlü kimliği de rol oynamıştı. Cadı kazanı günlerinde, Elia Kazan, diğer benzerlerinden çok daha yaygın ve süregelen bir öfkenin hedefi olmuştu.³⁵

³² Oral, Z. (2011). *O Büyülü İnsanlar (2. Baskı)*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

³³ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam (1. Baskı)*. İstanbul: Afa Yayıncılık.

³⁴ Tamer, Ü. (1986). *İhanet Yılları (1. Baskı)*. İstanbul: Kavram Yayınları.

³⁵ Aşkın, E. (1999). Elia Kazan: Deha ve Muhibir. *Varlık Aylık Edebiyat ve Sanat Dergisi*, 1098, 65-66.

6. TÜRKİYE ZİYARETLERİ

6.1. Türkiye Seyahatleri

1955'in Mayıs ayında, Elia Kazan çocukluğunda ayrıldığı Türkiye'yi görmek ve aynı zamanda çekmeyi planladığı Amerika, Amerika filmi için materyal toplamaya eşi Molly'le birlikte geldi.³⁶

Eşi Molly'yi otelde bırakıp, kuzeniyle birlikte İstanbul sokaklarını saatlerce dolaştılar. Artık özlediği toprakları doya doya gezebilirdi. Eminönü'nü görünce "Amerika Amerika" filminde çekebileceği sahneler gözünde canlandı. Hamallık sahnesi için en uygun yer burasıydı.

Ankara'da Cumhurbaşkanı Celal Bayar'la görüşen Kazan³⁷ artık Kayseri'yi görme zamanının geldiğini düşünerek, ailesinin geldiği topraklara doğru yola çıktı. Bir zamanlar babasının ailesinin oturduğu eski Rum mahallesinin sokaklarında penceresiz uzun duvarlar vardı. Odalar, tek ışık kaynağı olan avlulara açılıyordu. Annesinin ailesinin kasabası olan Germir, sarp bir tepenin dibindeydi. Parke döşeli ana yolun iki yanında evler dizilmişti, Kayseri'deki evlerden daha sağlam yapılı, daha gösterişli. Bunlar varlıklı Rum tüccarlarının evleriydi. Annesinin ailesi babasınınkinden daha varlıklıydı.³⁸

Elia Kazan, ailesinin köklerinin nereden geldiğini görmesi için oğlu Chris'i de 1959 yılında Kayseri'ye getirdi. Dönüşte semaver ve bolca kitap alan Kazan tekrar geleceğini söylüyordu.

³⁶ Elia Kazan Rahat Bırakın da İstanbul'u Dolaşayım Diyor. (8 Mayıs 1955). Milliyet Sanat, s. 7.

³⁷ Elia Kazan Operada. (15 Mayıs 1955). Milliyet Sanat.

³⁸ Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.

Kazan, daha sonra Kayseri'yi ikinci eşi olacak Barbara Loden'le tekrar ziyaret etti. Bu gezisinde Loden ona notlar tutarak yardım etti; giyim tarzı, sarı saçları ve genç olması Kayseri'lilerin onu ünlü bir oyuncu sanmasına rol açmıştı.

Kazan, İstanbul'a dönünce "Yassıada Duruşmaları"na katıldı. Kayseri'ye ilk gelişinde onu çok iyi ağırlamış olan eski Kayseri valisi de yargılananlardan biriydi. Bu konudaki düşüncelerini gazetede yayınlatacaktı. Celal Bayar'ın yargılanıyor olması ise onu oldukça şaşırtmıştı.

1974 yılında İstanbul'a sessizce gelen Elia Kazan'a Yaşar Kemal ve Zeynep Oral İzmir'e kadar yaptığı otomobil gezisinde arkadaşlık ettiler.³⁹ Türkiye'ye geliş nedenini şöyle açıklıyordu; "*Geliş nedenimin bir kısmı mesleğimle ilgili. Gerçekleştirmek üzere olduğum iki çalışmam var. Bunlardan biri film diğeri bir kitap.*"⁴⁰ Elia Kazan gezdikleri yerler hakkında önceden araştırmalarını yapmıştı, bildiklerini yol arkadaşlarına da aktarıyordu.

6.2. Yılmaz Güney

Elia Kazan, Türkiye'ye gelmeden önce Paris'e uğramış, Yılmaz Güney'in "Umut" filmini seyretmiş; insanı, gerçekleri bu kadar iyi anlatan ve iyi işlenmiş bir filmi yıllardan beri seyretmediğini belirtmişti. Birkaç gün sonra Türkiye'ye geldiğinde sonsuz, etkilendiği bu filmin yönetmenini tanımak istemiş, ancak Yılmaz Güney'in siyasi tutuklu olması nedeniyle bu isteği gerçekleşmemişti. Bunun üzerine Elia Kazan, "Tanımadığım, fakat hayran olduğum bir sanatçı üzerine..." başlıklı bir yazı yazmış ve bu filmde hareket ederek dünyadaki tüm insanlar, ya da insanlık adına duyduğu endişeyi dile getirmişti...⁴¹ Yılmaz Güney aften yararlanıp özgürlüğüne kavuştuğunda ve yeni bir filme başladığında, bu filme Elia Kazan'dan esinlenerek "Endişe" adını verecekti...⁴²

³⁹ Oral, Z. (2011). *O Büyülü İnsanlar (2. Baskı)*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

⁴⁰ Oral, Z. (1974). Elia Kazan. *Milliyet Sanat Dergisi*, 73, 3-5, 21.

⁴¹ Oral, Z. (2011). A.g.e s: 57.

⁴² Oral, Z. (1978). On üç gün Başbakan'ın konuğu olan Elia Kazan: "Sinema, devlet desteği olmadan gelişemez". *Milliyet Sanat Dergisi*, 298, 8-11.

Elia Kazan, 1978 yılında on üç günlüğüne Başbakan'ın konuğu olarak geldi. Bunun nedeni ise; “Amerika, Amerika” filminden sonra aldığı tatsız tepkiler nedeniyle endişe duymasıydı. New York'ta rastladığı Başbakan Bülent Ecevit'ten kendisini davet etmesi için ricada bulundu. Davet edildiği gibi Ankara'ya Ecevit'i görmeye gitti. Şiirden sinemaya tüm sanat dallarını, Türklerle Yunanlıların dostluğu yolunda çabalarını, Türk sinemasının sorunlarını tartıştılar. Ecevit'in konuşmaları Kazan'ı çok etkilemişti. Ankara'dan sonra Elia Kazan, Kayseri, Isparta, Burdur, Antalya, İzmir, Ayvalık, Bursa'yı kapsayan, İstanbul'da son bulan bir otomobil yolculuğuna çıktı. Bu yolculukta kendisine çevirmen ve kılavuz olarak Canan Gerece, Mete Tunçay, İçişleri Bakanlığı'nın bir koruyucusu Salih Tekin ve bakanlığın sürücüsü Süha Poral eşlik etti.⁴³

Elia Kazan'ın Anadolu köy ya da kasabalarında en sıradan insanla ilişki kurabilmesinin, onlarla kucaklaşmasının, dost olmasının ardında, filmlerinde göze çarpan özellik yatıyordu. Tıpkı oyuncularıyla çalışırken, nasıl onların kişiliğinin derinliğine inebiliyor, yüreklerine dokunabiliyorsa, karşılaştığı insanların içindeki cevhere de uzanabiliyordu. Zaten Elia Kazan için “sanatçı”, insandaki derin duyguları başkalarına aktarabilirdi. Filmlerinde olsun, sahnelediği oyunlarda olsun ve özellikle 70'li yıllardan sonra sürdürdüğü yazarlığında olsun, yapmaya çalıştığı da buydu.⁴⁴

İstanbul'a geldiğinin ertesi sabahı Elia Kazan, Toptaşı Cezaevi'nde Yılmaz Güney'i ziyaret etti. Bayramın ilk günüydü. İlk kez yüz yüze geliyorlardı. “Onu görünce içim ısındı... Büyük bir sanatçı olduğumu biliyordum ama böylesine sıcak bir insan olduğumu bilmiyordum... Onu, yazıları, kitapları arasında gördüm. Diğer

⁴³ Oral, Z. (1978). On üç gün Başbakan'ın konuğu olan Elia Kazan: “Sinema, devlet desteği olmadan gelişemez”. *Milliyet Sanat Dergisi*, 298, 8-11.

⁴⁴ Oral, Z. (2011). *O Büyülü İnsanlar (2. Baskı)*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

tutuklular arasında, gardiyanlar arasında gördüm. Diğer tutukluların aileleri, dostları, ziyaretçileri arasında gördüm. İnanın, yalnız benim değil onu her görenin içi ısınıyordu...” Birlikte oturdular, konuştular, sinema tartıştılar, bayram yemeğini paylaştılar, birbirlerini dinlediler. Ziyaret beş saat sürdü.⁴⁵

Elia Kazan daha sonra, Yılmaz Güney’i “Duvar” filminin çekimleri sırasında ziyaret etti. Türkiye’de ve Amerika’daki setlerin farklılığını tartıştılar.

6.3. İstanbul Film Festivali

Kazan, 1988 yılında İstanbul’daydı. İstanbul Film Festivalinin konuğu ve jüri başkanı oldu. O yıl yine klasik bir olay vardı, bir film yasaklanmıştı. Kazan diğer jüri üyeleriyle birlikte yürüdü, Taksim’de Atatürk anıtına çelenk koydu ve sansürü kınadı. Şöyle diyordu. “*Harika bir ülkeniz var. Zenginliklerle dolu... Doğu dışında her yeri gezdim. Güçlü, zengin, güzel bir ülke. İstanbul dünya sinemasının bir merkezi olabilir. Sansür gibi bir kuruma ihtiyacınız yok.*”⁴⁶

Kazan’ın da desteğiyle İstanbul Film Festivalinin üzerindeki kara bulutlar kalktı. Türk Sinemasına çok değerli bir katkı yapmıştı.

⁴⁵ Oral, Z. (1978). On üç gün Başbakan’ın konuğu olan Elia Kazan: “Sinema, devlet desteği olmadan gelişemez”. *Milliyet Sanat Dergisi*, 298, 8-11.

⁴⁶ Dorsay, A. (2008). *Sinema...ve Unutulmayanlar* (1. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kazan, 1997 yılında, 16. Uluslararası İstanbul Film Festivali'ne bu sefer “Yaşamboyu Onur Ödülü”nü almaya gelecekti.⁴⁷ Bu gelişini İstanbul Film Festivali Yöneticisi “Hülya Uçansu” bir sene önceden duyurmuştu.

Kazan, 1988'de uzun yıllardır dost olduğu Zülfü Livaneli'nin “Sis” filminde de küçük bir rol oynadı.

Türkiye ziyaretleri burada bitmeyecek 1989'da İzmir'e gelerek “Ege'nin Ötesinde” filmi için hazırlıklar yapmaya devam edecekti.⁴⁸ İzmir'e daha önce gelmiş ve buradan sonsuz etkilenmişti. İzmir'e giderken onu iyi karşılayacaklarını umduğunu çünkü memleketine gittiğini söyleyecekti. Onun için Türkiye'nin her köşesi memleketiydi.

Son eşi Frances'in Türkçe öğrenmesi, Türkiye sevgisi ve “Halide” adlı bir roman yazması, kitabın Türkiye'de de yayınlanması, onu çok mutlu etti.⁴⁹

⁴⁷ Tam Bağımsız Festival. (20 Şubat 1997). Milliyet Sanat. s:21.

⁴⁸ Ege'nin Ötesinde. (8 Aralık 1988). Milliyet Gazete Arşivi, s. 10.

⁴⁹ Halide'nin Yeteneği. (10 Haziran 2001). Milliyet Gazete Arşivi, s. 12.

7. BİR YAŞAM

1999 yılında, Elia Kazan 90 yaşına geldiğinde “Yaşam Boyu Başarı” Oscar Ödülü’nü aldı. Ödül töreni gecesinde sahneye Martin Scorsese ve Robert de Niro’nun kolunda çıktı.⁵⁰ Öfkenin, kapsamlı bir manşet olayına dönüşeceğini sananlara karşın, kara liste kurbanlarından hâlâ hayatta kalanlar, suskun ve ölçülü bir tepkiyi seçtiler. Belki de Kazan’ın 89’u geçen yaşı, artık bir bağışlama çağının başlaması gerektiğine ikna etmişti onları.⁵¹ Tören son derece samimi bir atmosferde devam etti. Kazan’ın konuşması pek çok kişiye duygusal anlar yaşatacaktı.

Tiyatro, sinema ve edebiyat... Sanat yaşamında bunları birbirinden ayırmayan Elia Kazan bugün eserleri için : *"Hepsi benim çocuğum... Hepsinin kusurları ya da sevilecek yanları var. Ancak önemli olan bu değil. Önemli olan hepsinde insancıl bir şeyler olması..."* diyecekti.⁵² Eserlerinin pek çoğunu kendi yaşam öyküsüne dayandırmış, uyarlama yapacağı film senaryolarında hep kendinden bir parça aramıştı. Böylece kendi hissettiği duyguları perdeye daha iyi yansıtarak, başarılı yapıtlar ortaya koydu.

⁵⁰ Oral, Z. (2011). *O Büyülü İnsanlar (2. Baskı)*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

⁵¹ Aşkın, E. (1999). Elia Kazan: Deha ve Muhibir. *Varlık Aylık Edebiyat ve Sanat Dergisi*, 1098, 65-66.

⁵² Oral, Z. (1974). Elia Kazan. *Milliyet Sanat Dergisi*, 73, 3-5, 21.

8. SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye doğumlu ünlü yönetmen Elia Kazan'ın hayatı ele alınmaktadır. Ailesinin Türkiye'den Amerika'ya göçü sonucunda orada çok parlak bir kariyer edindi. Kazan sinema sanatına, oyunculuğu doğru bir şekilde yönlendirmeyi sağlayan "method"u kattı. Böylece oyuncular dışarıdan oyunculuk yerine, kendi duygularını, içlerinde yaşayarak dışa vurma yoluna gitmişlerdir bu da hem yönetmenleri hem de oyuncularını geliştiren bir teknik olmuştur.

Yapmış olduğu filmlerde farklı konulara değinmek istedi ve de başarılı oldu. Kimsenin ses çıkarmak istemediği dönemlerde sesini yükseltebilmişti. Filmlerinde; aşk, ırkçılık, şiddet, devrim, aile içi çatışma, cinsellik, kitle iletişim araçlarının kullanımı, toprak kavgası, savaş gibi pek çok farklı konuya incelikle değindi.

Doğduğu topraklara duyduğu hasret sık sık Türkiye'ye gelmesine neden oldu. Ailesinin yurtdışında da olsa Anadolu kültürünü devam ettirmesi, onun köklerinden kopmasına engel oldu. Özellikle üvey büyükannesi Evanthia anlattığı öykülerle Elia Kazan'ın zihninde Anadolu'yu hep canlı tutacaktı.

Çalışmanın ilk bölümünde Kayseri'den Amerika'ya göç ve Kazan'ın okul yıllarına değindikten sonra, meslek hayatının akışını inceledik. Bu çalışmadaki en önemli bölümü, Türkiye ziyaretleri oluşturur. Türkiye'de edindiği izlenimler, kurduğu dostluklar, hasret kaldığı içtenlik bu çalışmanın bel kemiğidir. Başta çekinerek geldiğini itiraf etse de sonradan bunu aşacak, samimiyet kurduğu insanlarla tekrar tekrar görüşecektir.

Oyuncu yönetimi konusunda deha olan "Elia Kazan" sinema dünyasında farklı pencerelerden bakabilen nadir yönetmenlerden biridir.

KAYNAKLAR

- Aşkın, E. (1999). Elia Kazan: “Deha ve Muhbir”. *Varlık Aylık Edebiyat ve Sanat Dergisi*, 1098, 65-66.
- Çapan, S. (1985). Soldan sağa çark. *Nokta Dergisi*, 33, 58-59.
- Dorsay, A. (2008). *Sinema...ve Unutulmayanlar* (1. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ege'nin Ötesinde. (8 Aralık 1988). *Milliyet Gazete Arşivi*, s. 10.
- Elia Kazan Rahat Bırakın da İstanbul'u Dolaşayım Diyor. (8 Mayıs 1955). *Milliyet Gazete Arşivi*, s. 7.
- Elia Kazan Operada. (15 Mayıs 1955). *Milliyet Gazete Arşivi*, s.1.
- Elia Kazan: Ben Türkiye'ye Aşığım. (18 Mart 1974). *Milliyet Gazete Arşivi*, s. 1.
- Erduran, L. (1973). Elia Kazan Türkiye'de Film Çevirmek İstiyor. *Milliyet Magazin*, 59, 9.
- Halide'nin Yeteneği. (10 Haziran 2001). *Milliyet Gazete Arşivi*, s. 12.
- Jüriden Sansüre Tepki. (12 Nisan 1988). *Milliyet Gazete Arşivi*, s. 12.
- Kazan, E. (1972). *Uzlaşma* (1. Baskı). (Çev. N. Büyüm). İstanbul: e Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1967) 1. Cilt.
- Kazan, E. (1973). *Babanın Suçu* (1. Baskı). (Çev. H. Kamdiyoti ve F. Gürsu). İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi.
- Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam* (1. Baskı). İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Kazan'ın Kayseri Nostaljisi. (2 Nisan 1997). *Milliyet Gazete Arşivi*, s. 29.
- Makal, O. (2010). *Sinemada Tarihin Görüntüsü* (1. Baskı). İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- Okyay, S. (1988). Elia Kazan: Özel. *Gergedan Yeryüzü Kültürü Dergisi*, 11, 8-10.
- Oral, Z. (1974). Elia Kazan. *Milliyet Sanat Dergisi*, 73, 3-5, 21.
- Oral, Z. (1978). On üç gün Başbakan'ın konuğu olan Elia Kazan: “Sinema, devlet desteği olmadan gelişemez”. *Milliyet Sanat Dergisi*, 298, 8-11.
- Oral, Z. (2011). *O Büyülü İnsanlar* (2. Baskı). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Rejisör Elia Kazan Geldi. (11 Haziran 1959). *Milliyet Gazete Arşivi*, s. 1.
- Tam Bağımsız Festival. (20 Şubat 1997). *Milliyet Gazete Arşivi*, s. 21.
- Tamer, Ü. (1986). *İhanet Yılları* (1. Baskı). İstanbul: Kavram Yayınları.

Türkiye Benim İçin Çok Önemli. (3 Ocak 1989). Milliyet Gazete Arşivi, s. 8.

Yeres, A. (2006). *Sakıncalı 100 Film* (1. Baskı). İstanbul: es Yayınları.

KAYNAKLAR (BELGESEL)

- Anadolu Çocuğunun Bitmeyen Öfkesi. (1 Aralık 1995). Milliyet Gazete Arşivi, s. 20.
- Ders Alınacak Bir Onur Ödülü. (30 Ocak 1999). Milliyet Gazete Arşivi, s. 27.
- Elia Kazan Belgrad'a Gitti. (18 Mayıs 1955). Milliyet Gazete Arşivi, s. 1.
- Elia Kazan Dün Geldi. (6 Mayıs 1955). Milliyet Gazete Arşivi, s. 1.
- Elia Kazan Gitti. (27 Haziran 1959). Milliyet Gazete Arşivi, s. 1.
- Elia Kazan Onur Konuğu. (25 Eylül 1996). Milliyet Gazete Arşivi, s. 22.
- Eski Adamla Yeni Kadının Mutluluğu. (20 Aralık 1992). Milliyet Gazete Arşivi, s. 17.
- Feldman, C. K. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1951). *İhtiras Tramvayı* (Film). Amerika: Charles K. Feldman Group, Warner Bros. Pictures.
- Hollywood Kazan Kaldırdı. (18 Mart 1999). Milliyet Gazete Arşivi, s. 2.
- Kazan, C. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1972). *Ziyaretçiler* (Film). Amerika: Home Free.
- Kazan, E. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1955). *Cennetin Doğusu* (Film). Amerika: Warner Bros. Pictures.
- Kazan, E. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1956). *Taş Bebek* (Film). Amerika: Newtown Productions.
- Kazan, E. (1957). *Taş Bebek* (1. Baskı). (Çev. A. Kahraman). İstanbul: Ertem Eğilmez Kitabevi.
- Kazan, E. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1963). *Amerika Amerika* (Film). Amerika: Athena Enterprises, Warner Bros. Pictures.
- Kazan, E. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1969). *Uzlaşma* (Film). Amerika: Athena Productions.
- Kazan, E. (1972). *Amerika Amerika* (2. Baskı). (Çev. Ö. Süsoy). İstanbul: Habora Kitabevi Yayınları.
- Kazan, E. (1972). *Uzlaşma* (1. Baskı). (Çev. N. Büyüm). İstanbul: e Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1967) 2. Cilt.
- Kazan, E. (1981). *Erkekten Erkeğe* (1. Baskı). (Çev. O. Deniztekin). İstanbul: Cep Kitapları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1978)
- Kazan, E. (1983). *The Anatolian* (1. Baskı). New York: Warner Books Edition.
- Kazan Şikayetçi. (1 Ağustos 1962). Milliyet Gazete Arşivi, s. 1.

Lighton, L. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1945). *Bir Genç Kız Yetiştiriyor* (Film). Amerika: Twentieth Century Fox Film Corporation.

Livaneli, Ü. (Yapımcı), Livaneli, Z. (Yönetmen). (1988). *Sis* (Film). Türkiye: Interfilm Media & Entertainment.

Spiegel, S. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1954). *Rıhtımlar Üzerinde* (Film). Amerika: Columbia Pictures Corporation, Horizon Pictures.

Spiegel, S. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1976). *Son Patron* (Film). Amerika: Academy Pictures Corporation, Paramount Pictures.

Terry Moore Ters Bisiklet Yarışında Birinciliği Aldı. (25 Temmuz 1956). Milliyet Gazete Arşivi, s. 5.

Zanuck, D. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1947). *Centilmenlik Anlaşması* (Film). Amerika: Twentieth Century Fox Film Corporation.

Zanuck, D. (Yapımcı), Kazan, E. (Yönetmen). (1952). *Viva Zapata* (Film). Amerika: Twentieth Century Fox Film Corporation.

İnternet Kaynakları:

Elia Kazan Receiving an Honorary Oscar. (b.t.). 25.04.2012, www.youtube.com.

Lee Strasberg on Acting. (b.t.). 25.04.2012, www.youtube.com.

Yılmaz Güney Duvarın Etrafında (Belgesel).(b.t.). 25.04.2012, www.youtube.com.

Ek-1: Şişmanoğlu'ların Bu Fotoğrafı 1889'da çekilmişti. (Kazan, E. (1997). *Bir Yaşam*)

Kazan'ın Kayseri nostaljisi

AMERİKALI sinema yönetmeni Elia Kazan, 'doğup, büyüdüğüm baba ocağı topraklar' dediği Kayseri'de, çocukluğunun nostaljisini yaşadı. Kayseri'nin Melikgazi İlçesine bağlı olan eski köyü Germir'e, Zülfü Livaneli'yle birlikte giden Kazan, köy muhtarı Kemal Pehlivanlı'dan bilgi aldı, mezarlıkta tanıdık isimlere baktı. "Çoğunu tanımıyorum" diyen Elia Kazan, "Kayseri'yi çok özleyorum. Hele yaşlandıkça insan daha da çok vatanını arıyor. Bu-

radan dört yaşında ayrıldım. Doğup, büyüdüğü yerleri insan unutamıyor" dedi. Germir'de hiç film çevirmeyi düşünmediğini söyleyen Amerikalı yönetmen, "Türkleri çok seviyorum. Çünkü burası benim ilk vatanım" diye konuştu. Şerife Gündüz, adlı köylü kadından açık bir çay isteyen Kazan, "Mantıyı ve yufkayı çok özledim" diye konuştu. Kazan daha sonra Vanolya Katolik Kilisesi'ni gezdi.

●Davut GÜLEÇ - KAYSERİ

REJİSÖR ELİA KAZAN GELDİ

Oğluna, doğduğu Kayseri'yi göstermek isteyen Kazan kazanç hırsı yüzünden iyi film çevrilmediğini söyledi

ZAMANIMIZIN en iyi rejisörlerinden Elia Kazan, iki haftaya kalmak üzere, 20 yaşındaki oğlu Chris ile birlikte dün saat 19.40'ta uçakla Atina'dan şehrimize gelmiştir.

Alanda, gazetecilerin suallerini Türkçe olarak cevaplandıran rejisör «Oğluma doğduğum yeri göstermeye geldim» demiştir.

Elia Kazan mevzuu bir Hidroelektrik santralinde geçen bir filmi hazırlamak üzere Avrupa seyahatine çıkmıştır. Buradan Roma'ya gidecek ve çalışmalarına devam edecektir.

İYİ FİLM ÇEVİRİLEMİYOR.

Gazetecilere, aktörün rejisörlük yapmasının iyi neticeler vermeyeceğini bildiren rejisör şunları söylemiştir:

«Dünyada en çok beğendiğim aktör Marlon Brando, artist ise Julie Harris'tir. Rejisörler arasında İtalyan Fellini Hindli Ray, Amerikalı Zinnerman, Stevens en kuvvetlileridir. Maalesef büyük sinema şirketleri kazanç hırsı yüzünden iyi filmler çevirememektedir.»

İkisi kız, ikisi erkek dört çocuk babası olan 49 yaşındaki Rejisör, Türkiye'ye film çevirmek veya aktör bulmak için gelmediğini bildirmiş «Bu defa yalnız

Devamı Sa. 5, Sü. 3 de

Vapur zam ya Kömür fiyatlarının art zam yapmasının b

kadar 6055 sayılı trafik kanununun 31. maddesinde yazılı uyarıcı ve keyif verici maddeleri kullananlar müstesna olmak üzere 57, 58 ve 59 uncu maddenin (A) ve (B) bentleri ile 60. maddenin (B) ve (D) bentlerinde yazılı suçlardan dolayı takibat yapılmaz ve hükmedilmiş olan ceza infaz olunmaz.

Bu madde hükmü fer'i ve mütemmim cezalar ile ceza mahkûmiyetlerinin neticelerine de şamildir.

TEÇİLLER

Madde 2 — Nakil veya müteharrik makinelerin şoför ve sürücülerinin işlemiş oldukları trafik suçlarından do-

Devamı Sa. 5, Sü. 1 de

İÖZDEMİR GÜRSOYU

Kayserili ünlü rejisör Elia Kazan doğduğu memleket olan Kayseri'yi göstermek üzere birlikte getirdiği oğlu ile

LEYLA ERDURAN YAZIYOR

ELİA KAZAN TÜRKİYE’DE FİLM ÇEVİRMEK İSTİYOR

Telefonum çaldı. San Francisco arıyor dediler. Türkçe konuşan bir erkek sesi :

-Leyla, ben Elia Kazan. Şimdi hava meydanından telefon ediyorum. Akşama bir rakı sofrası hazırlayabilecek misin bana? dedi.

Oscar gecesi için gelen Kazan'ın istediği mezeleri yaptım. Arkasından da bir mantı tepsisini önüne koyunca çıkışlık attı : "Mantı, mantı!" diye. " Otuz yıldır yemiyorum. Çünkü yalnız anneanem yapardı evde."

Türkçeyi de anneanesinden öğrenen Elia Kazan son günlerde çok üzgün. Puerto Rico'luların hayatına dair bir film çevirmek için bütün hazırlıklarını tamamlamış.

-Dünyada filmcilik kadar berbat bir iş kalmadı, diyor. On bin dolar bulmak bile büyük bir mesele oldu.

Tam film yapmağa tövbe ediyordum bu Puerto Rico hikâyesi çıktı. Geçen yaz meşhur prodüktör Sam Spiegel'in Akdeniz'deki yatına gittim. Uzun uzun denizlerde çekişip anlaşmalar yaptık. Film finanse edeceğine olan kontratlar imzalandı. New York'a dönünce bütün aktörleri seçtim. Tam film başlarken para elmden alındı.

Dünyada bir artist için para düşünmek ve onun peşine düşmek kadar üzücü bir durum olamayacağını söyleyen Elia Kazan :

-Bundan sonra enerjimi romanlarımı yazmak için harcayacağım. Altı aydan beri yazdığım romanın basılması gün meselesi. Zaten artık kazancım bu romanlardan geliyor, diyor.

Elia Kazan ve Leyla Erduran

Filmciliğe küsmesine rağmen Elia Kazan'ın akıllı fikri Türkiye’de bir film yapmak.

-Anlamıyorum, neden Türkler benim kendilerine olan sevgimden güphe ediyorlar, diyor. Ben Türklerle aşığım... Bunu her zaman, her yerde söyledim ve söyleyeceğim. Sevmediğim tek şey orada film çevirirken sansürçülerin başıma bir polis dikmeleri ve devamlı beni kontrol etmeleri.

Sonra Amerika, Amerika filminde Türkiye aleyhinde propaganda yaptığım söylentileri de boşuna çıkarıldı. . . Son yazdığım roman *Assasins*'de Amerika'yı olduğu gibi gösterdim diye beni Amerikalılar afaroz mu etti? Doğruyu yazmasaydım yüzüme bakmazlardı, diyor.

Türkiye'ye Mayıs ayında gelmeği planlayan Kazan :

-En büyük arzum İzmir ve çevrelerini gezmek. Yapacağım filmde bazı sah neler orada geçecek. Ne olur geldiğimde beni dostça karşılasınlar. Zira ben vatanıma gidiyorum, dedi.

BENİ TANIMAMIŞLARDI

Oscar gecesinde en güzel takdimci hanımı Candice Bergen'di.

Charlie Chaplin'e verilen altın heykeli orada bulunamayan aktörün namına alan bu inanılmaz derecede güzel kıızı basın locasında tanıdım.

Hiç makyajsız, pırıl pırıl yüzü daha gülüyordu. Eski bir gazeteci ve modelmiş. Politikayla çok meşgul. Sorduğum her sualı politika ile karıştırıp cevaplandırdı.

"Dünyada en sevdiğim yer Afrika," dedi. "Çiçekleri, denizi, havası, güzelliği beni nasıl cezbediyor bilemezsiniz. Ama şu anda öyle enteresan bir politik durumları var ki o beni daha çok çekiyor oraya. İlk fırsatta gidip uzun süre yaşayacağım."

Hollywood'un anti-Vietnam yürüyüşleri ve protestolarına devamlı olarak katılan Candice Bergen'e hayatta en fazla ne istediğini sordum. Şu cevabı verdi :

-Elia Kazan'ın yönettiği bir filmde oynamak! Onun eline geçen en kabiliyetsiz artist inanılmaz başarılar elde eder. Ben bu fırsatı bekliyorum.

Bukadar cici ve konuşunca diğer aktrislerin aksine çok akıllı olduğunu belli eden Candice Bergen'e :

-Bu fırsatı Mayıs'ta İstanbul'a belki gelirsiniz ele geçirirsiniz. Zira Elia Kazan bizimle birlikte Türkiye’de olacak, dedim.

Candice Bergen nefis dişlerini göstererek güldü :

-Ben geçen sene oraya geldim ve memleketinize bayıldım. Beni kimse tanımadı. Belki şimdi Kazan'la gelirim yüzüme bakarlar, dedi.

İZMİR'E GELEN ELİA KAZAN SIR VERMEDİ

Türkiye benim için çok önemli

Tanju İZBEK

RIHTIMLAR Üstünde", "Amerika Amerika", "Geceyarısı Ekspresi" gibi unutulmaz filmleri ile dünya sinemasının ünlüleri arasına giren Elia Kazan, üç günlük İzmir gezisini "Eşimle birlikte anılarımı tazelemek ve tatil yapmak üzere geldim" şeklinde yorumladı. Kazan, "Uzun süredir çekmeyi planladığınız 'Ege'nin Öteki Yüzü' adlı filmin mekân çalışmalarını yapacağınızı duyduk?" şeklindeki sorumuzu şöyle yanıtladı:

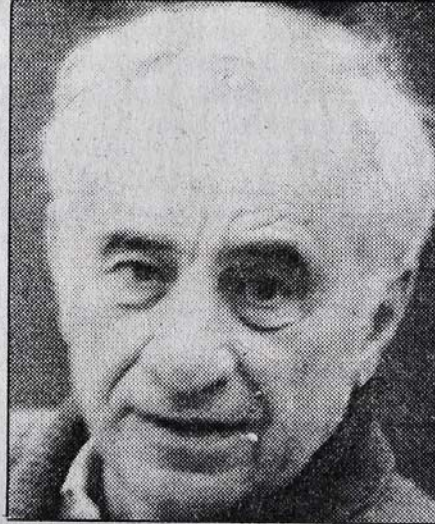
"Evet, bir film söz konusu ancak, çekip çekmeme kararını şu anda kesinleştirmedim. Onun için lütfen bu film lafını bir kenara bırakalım. Çünkü şu anda film için ne söylesem yalan olur."

Kazan, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Ben, Türkiye'ye sık sık gelirim. İzmir'e ilk kez 1958 yılında gelmiştim. Kentlere düşkün bir insan olarak İzmir'i, dünyanın karakteristik, önemli kentlerinden biri olarak nitelemiştim. Tabii 1958'den bugüne pek çok değişiklik olmuş ama, ne derler 'Cami yıkılsa da, mihrap yerinde kalır'... Bu kenti eşimin de görmesini istedim, o da

çok beğendi. Biliyorsunuz, Türkiye, benim için çok önemli."

Kazan, fotoğraf çekme konusunda "aksi ihtiyar" imajını yaratacak biçimde prensibini koruyor ve ekliyor: "Fotoğraf çekilmeyi sevmem. Üstelik ben fotoğraflarda yakışıklı bir delikanlı olamıyorum."

Ancak Kazan'ın kendisini gazetecilerden ve televizyondan bir sır gibi sakladığı İzmir'in ünlü Efes Oteli'nden yaptığı mini seyahatlere tele-kamera gibi aletleri yüklenerek çıkması, çekeceği yeni filmi ile ilgili bir çalışmayı da titizlikle sürdürmek istediğini ortaya koyuyor.

Sinema Günleri Elia Kazan: "Yasaklanan filmleri görmek istiyoruz"

Jüriden sansüre tepki

YEDİNCİ Uluslararası İstanbul Sinema Günleri çerçevesinde düzenlenen Altın Lale Uluslararası Film Yarışması'nın jürisi dün bir basın toplantısı yaparak, açıklamalarda bulundu.

Amerikalı yönetmen **Elia Kazan'**ın başkanlığını yaptığı toplantıya San Francisco Film Festivali yöneticisi **George Gund**, Macar yönetmen **Peter Basco**, Sinema Günleri'nde gösterilen "Paris'te Bir Aşk" filminin baş oyuncusu **Catherine Wilkening**, Fransız yapımcı **Jacques le Glou**, Federal Almanya'dan, Uluslararası Sinema Yazarları Federasyonu (FIPRESCI)'nin Genel Sekreteri - eleştirmen **Klaus Eder**, eleştirmen **Don Ranvaud**, sinema oyuncusu **Zühal Olcay** ve yönetmen **Erden Kıral** katıldılar.

Yedinci Uluslararası İstanbul Sinema Günleri çerçevesinde düzenlenen Altın Lale Uluslararası Film Yarışması jürisinde yer alanlardan (soldan sağa) Zühal Olcay, Elia Kazan, Vecdi Sayar ve Catherine Wilkening, dün bir basın toplantısı düzenleyerek Türkiye'de, uygulanan sansürü kınadılar.

Elia Kazan arkadaşımız Erduran'la.

(Cemil Argon)

Elia Kazan: «Ben Türkiye'ye âşığım»

LEYLA ERDURAN
Hollywood'tan bildiriyor

AMERİKAN sinemasının ünlü yöneticilerinden ve Hollywood'a sayısız şöhretler yetiştirmiş olan Actors Studio'nun kurucularından Elia Kazan bir süre önce Paris'te Yılmaz Güney'in "Umut" filmini seyretmiş ve filmle ilgili olarak şunları söylemiştir: "Umut gibi insani, gerçekleri iyi anlatan ve çok iyi işlenmiş bir filmi yıllardan beri seyretmedim."

..Kazan bu arada Güney'in hapiste olduğundan haberi bulunduğunu da sözlerine eklemiştir.

..Kendisini, "Ben Elia Kazan, Türkiye doğumlu, Rum asıllı bir Amerikan vatandaşım" diye tanıtan ve bu arada, Türkiye aleyhinde olduğu ileri sürülen "America, America" filminin de yapımcısı olan Kazan yıllarca önce çevirdiği bu film konusunda da şöyle konuşmuştur: "Abdülhamit devrinin kusurlarını neden bugünkü genç nesle yüklemek istiyorlar anlamı-

Devamı Sa. 11, Sü. 4 de

ÖZGEÇMİŞ

8 Şubat 1980 tarihi, İzmir ili Bergama ilçesi doğumluyum. İlkokul'u Muğla'da, ortaokulu Balıkesir'de ve liseyi Muğla'da tamamladıktan sonra, Kocaeli Üniversitesi, "Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü"ne kaydoldum. Dizi, reklam ve sinemada kamera arkasında çalıştıktan sonra, 2010 yılında Beykent Üniversitesi, "Sinema ve Televizyon Bölümü" yüksek lisans eğitimine başladım.

Aday: Atılım Eylem Şahan Yılmaz